

καλῶς ἐβῆρυθμισμένην κοινωνίαν, εἰς πολιτείαν εὐνομουμένην; Πρόσεξον εἰς ὅλον αὐτῆς τὸν μηχανισμόν, καὶ πανταχοῦ θέλεις εὐρεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλήθειαν εἰς τὴν διοίκησιν, ἀλήθειαν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἀλήθειαν εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἀλήθειαν πανταχοῦ. "Ὅσω τελειότερον εἶναι πολιτεία τις ὀργανωμένη, τόσω βλέπεις ἐν πᾶσι, καὶ κοινοῖς καὶ ἰδίοις, τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τῆς ἀληθείας. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ψεῦδος εἶναι τὸ χειρότερον συστατικὸν οἰασθῆποτε τάξεως ἀνθρώπου. Ὁ ψεύστης ἄνθρωπος περιφρονεῖται καὶ ἀποφεύγεται ὡς ὁ κλέπτης. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πρώτη πάντων βαδίζει τὴν ὁδὸν ταύτην ἡ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύουσα Βικτωρία, περὶ ἧς διηγοῦνται ὅτι τσοαύτην τρέφει πρὸς τὸ ψεῦδος ἀπέχθειαν, ὥστε πάντες οἱ περὶ αὐτὴν καὶ πάντες οἱ λαλοῦντες μετ' αὐτῆς, τρέμουσι μήπως ἐξ ἀπροσεξίας ἀναφέρωσι τι πρὸς τὴν Α. Μ. ὅπερ δὲν εἶναι ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ὑπέρτης, καταληφθεὶς ψευδόμενος, δὲν ἤθελε ποτὲ πλέον ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῆς ἀνάσσης. Ἄν δυστυχῆς ἀποτελῶν μέρος κοινωνίας καχεκτικῆς, πολιτείας κακονομουμένης, σκεπτόμενος θέλεις εὐρεῖ κατ' ὀλίγον ὅτι ῥιζικὴ τῶν κακῶν ἀφορμὴ εἶναι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀληθείας, εἶναι ἐν πᾶσι καὶ κατὰ πάντα τὸ ψεῦδος.

Τὰ πάντα λοιπὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Δὲν ὑπάρχει γενναῖον αἶσθημα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅπερ δὲν ἀποκρίνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀφοσίωσιν. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ χορδὴ εὐγενῆς, ἥτις δὲν ἀντηχεῖ εἰς τὸ σεπτὸν τῆς ἀληθείας ὄνομα. Ὑφ' ὄλας, χρηστὲ ἄνθρωπε, τὰς ἐπόψεις καὶ καθ' ὄλας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου σου, ὀφείλεις σεαυτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Εἶσαι χριστιανὸς εὐσεβὴς καὶ ἀνυπόκριτος; Ἀπεριόριστον πρέπει νὰ ἦναι τὸ σέβας σου πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, εἰς μαρτυρίαν τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Εἶσαι ἐπιστήμων καὶ πολυμαθῆς; Πρόχειρα ἔχεις τὰ μέσα ἵνα πεισθῆς περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀληθείας· τὴν ἀλήθειαν ζητεῖς ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς σου ἐρευναῖς· ἀλήθεια εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἀλήθεια ἡ φύσις τῶν ὄντων, καὶ ὁ λόγος τῶν ὄντων. Εἶσαι πολιτικὸς καὶ ἐν πολιτικοῖς ζητεῖς νὰ διαπρέψῃς; Γνώριζε ὅτι διὰ τῆς ἀληθείας νὰ κυβερνῶνται τὰ κράτη, καὶ ἡ ἀλήθεια μόνη ὑποψοῖ καὶ δοξάζει τοὺς πολιτικούς ἀνδρας. Εἶσαι λάτρης τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀληθινῆς καὶ σώφρονος ἐλευθερίας; Μὴ λησμονήσῃς τὸ τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ "Ἐλευθεροῦ ἀνδρὸς ἀλληθῆ λέγειν". Εἶσαι φίλος τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀταράχου εὐνομίας; Πίστευε ὅτι δὲν ὑπάρχει δημοσίᾳ τάξις ἄνευ ἠθικῆς, οὔτε ἠθικὴ ἄνευ ἀληθείας. Περιορίζεσαι εἰς τὸν ἀφανέστερον μὲν, εὐδαιμονέστερον δ' ἐν πολλοῖς κύκλον τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου; εὐ-

χαριστεῖσαι ὀφρεῖων τὴν ἀπλὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τιμίου ἀνδρὸς, ἐπιτηρῶν τὴν ἀνατροφὴν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν φιλάτων τέκνων σου καὶ ἐπιθυμῶν ν' ἀφήσῃς ἔντιμον εἰς αὐτὰ κληρονομίαν, ἀνεπίληπτον ὄνομα; Μὴ παύῃς ἔχων κατὰ νοῦν ὅτι πρώτη θάσις τῆς καλῆς ὑπόληψεως εἶναι ἡ ἀλήθεια, πρῶτον παράδειγμα καλῆς ἀνατροφῆς εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς φιλαληθείας σου, πρῶτον τιμαλφὲς εἰς τὰ τέκνα σου κληρονομήματα εἶναι ἡ κοινὴ μαρτυρία ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν οὐδέποτε ἐφάνη τῆς ἀληθείας προδότῃ.

Τὴν ἀλήθειαν λοιπὸν ἀγάπα καὶ λάτρευε ἀκαταπαύστως· τὴν ἀλήθειαν ἔχε πάντοτε προσφιλὲς μέλημα, τὴν ἀλήθειαν ἐφόδιον ἀσφαλὲς τοῦ βίου σου κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ περιπετείας. Καὶ ὅταν ὁ Ὑψιστος εὐδοκῆσῃ νὰ σὲ καλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν, τελευταίαν ἔχε παρηγορίαν ὅτι δὲν ἐγκατέλιπες ποτὲ τὴν κοινωνίαν τῆς ἀληθείας, καὶ τελευταίαν ἐλπίδα ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Σωτῆρος· «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» θέλει ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ψυχῆς σου.¹

E. A. ΣΙΜΟΣ.

ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΔΙΑΚΟΠΑΣ

(Ὁμιλία τοῦ Ἐδ. Λαβουλαί, γενναμένη ἐν τινι ἐκπαίδευτῆρι τῶν Βερσαλλιῶν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βραβείων.)

Τὸ θέμα τῆς παρουσίας ὀμιλίας μου ἐξελεξάμην μὴ ἀποβλέψας εἰς τοὺς γονεῖς, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, μικροὶ μου φίλοι. Ἐσεκέφην ὅτι πάντοτε, καὶ εἰς τελετὰς οἷα ἡ προκειμένη, ἐκφωνοῦσι λόγους ἀπευθυνομένους εἰς τοὺς μεγάλους τὴν ἡλικίαν, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ παῖδια, τὰ ὁποῖα μετ' εὐλόγου ἀνυπομονησίας ἀναμένουσι τὸ τέλος τῆς ἀγορεύσεως, διὰ νὰ λάβωσι τὰ βραβεῖά των.

Θὰ ὀμιλήσω λοιπὸν πρὸς ὑμᾶς περὶ ἀντικειμένου λαμπροῦ καὶ ὑπερμέτρως ἐνδιαφέροντος· περὶ τῆς χρήσεως τοῦ χρόνου κατὰ τὰς διακοπὰς· εἰς τί δύνασθε νὰ καταγίνεσθε κατὰ τὰς διακοπὰς. Πολὺ ὕμω φοβοῦμαι μή τις ἐξ ὑμῶν μὲ διακόψῃ, λέγων·

— Κύριε, ἀν ἀγαπᾶτε νὰ ὀμιλήσητε περὶ σπουδαίων ἀντικειμένων, θὰ σὰς ἀκροασθῶμεν κατὰ τὸ σύνθημα· ἀλλὰ διὰ τὰς διακοπὰς δὲν ἔχομεν χρεῖαν τῶν συμβουλῶν σας· αἱ διακοπαὶ ἔγιναν διὰ νὰ διασκεδάζωμεν.

— Ἀλλὰ τί ἐννοεῖτε διασκεδάσιν;

— Διασκεδάσιν ἐννοοῦμεν, ἴσως θὰ μοὶ ἀπεκρίνοντό τινες τῶν τολμηροτέρων, νὰ μὴ κάμνωμεν τίποτε.

— Ἀλήθεια; Δοκιμάσατε λοιπὸν καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι εἶναι πολὺ δυσκολώτερον παρ' ὅσον φαντάζεσθε νὰ διέλθητε εὐχαρίστως τὰς διακοπὰς, ὅταν δὲν ἔχετε σπουδάσει ἐπισταμένως ποῖα τὰ ἀσφαλέστερα μέσα διασκεδάσεως.

Ἄγνοῦ ὁποῖα τινα εἶναι τὰ σημερινὰ παιδιά, γνωρίζω ὅμως ὁποῖα ἦσαν τὰ παιδιά τοῦ καιροῦ μου.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν διακοπῶν τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς. Τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει βραβεῖα, τὰ ἐδείκνυον εἰς τοὺς φίλους των, εἰς τοὺς συγγενεῖς των· τὰ ἀθράβευτα ἀπέφευγον τοὺς ἄλλους· καὶ ἠρέσκοντο εἰς τὰ παράμερα μέρη. Τὴν ἐπαύριον, καὶ τοὶ ἀποφασίσαντα νὰ ἐξυπνήσωσιν ἀργὰ διὰ νὰ ἀπολαύσωσι περισσότερο τὸν ὕπνον, ἐξύπνων ὅμως ἑνωρῖς, διότι ἦσαν συνειθισμένα ἀπὸ τὸ ἐκπαιδευτήριον. Ἄν εἶχον κῆπον κατέβαινον εἰς αὐτὸν διὰ νὰ ἴδωσιν ἂν εἶχον ἀπίδια αἱ ἀπιδεαὶ καὶ αἱ δαρμασκηνεαὶ δαρμασκίνα. Δὲν παρήρχετο ὅμως μία ὥρα καὶ ὁ κηπουρὸς, κατηγανακτισμένος ἀπὸ τὴν θραῦσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμνον, ἔλεγε: Θεέ μου! πότε θὰ περάσουν αὐταὶ αἱ διακοπαί; Ἄν δὲν εἶχον κῆπον ἔμενον εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ ἐκεῖ ἐβασάνιζον ἢ τὸν γάττον ἢ τὸν σκύλον, ἔσπαζον πάντοτε κάτι τι καὶ ἡ μαγεύρισσα ἀνέκραζε: Θεέ μου! Δὲν θὰ τελειώσουν λοιπὸν αὐταὶ αἱ διακοπαί; Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀφήρουν τὸ πιλιδιόν των, ἔλυον τὴν ζώνην των, ἔχασμωντο καὶ ἀνεφώνουν: Πόσον διασκεδάσα! Τί περίφημα διασκεδάζει κανεῖς! Ἐνίστε ἡ μήτηρ ἔδιδε ἀγαθὴν τινα συμβουλὴν: «Παίδι μου, δὲν πιάνεις τὸ βιβλίον σου νὰ μελετήσῃς ὀλίγον;— ὦ, ὄχι, μητέρα, εἶναι διακοπαί! θὰ διασκεδάσω καὶ ἐγώ.» Καὶ τὴν ἐσπέραν πατήρ τε καὶ μήτηρ ἀνέκραζον: «Τί χάλια εἶναι αὐτὰ! Καταντᾶ πλέον τὸ πρᾶγμα ἀνυπόφορον! Αὐταὶ αἱ διακοπαὶ διαρκοῦν παραπολύ!»

Προφανῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ παιδιά δὲν ἤξευρον νὰ διασκεδάζωσι. Τώρα ἤξευρουσι; Πολλὴ ἀμφιβάλλω. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ λόγοι μου δὲν θὰ ὦσι, πιστεύω, ἀνωφελεῖς. Ἀκρδασθῆτέ με· θὰ σᾶς δεῖξω πῶς πρέπει νὰ κάμνῃτε διὰ νὰ μὴ σᾶς καταλαμβάνῃ ἀηδία.

Ἡ διασκεδάσις θεωρεῖται κοινῶς ἀπλοῦστατον πρᾶγμα. Οὐδαμῶς. Εἶναι διπλοῦν τι· δὲν εἶναι αἰτία, εἶναι ἀποτέλεσμα. Διατί αἰσθανόμεθα εὐχαρίστησιν ὅταν τρώγωμεν; διότι πεινώμεν· ὅταν πίνωμεν; διότι διψῶμεν· ὅταν κοιμώμεθα; διότι νυστάζομεν. Διατί εἶναι εὐχάριστος ἡ διασκεδάσις; διότι εἰργάσθημεν. Φαγητὸν ἄνευ πείνης, ποτὸν ἄνευ δίψης, ὕπνος ἄνευ τῆς πρὸς τούτο ἐπιθυμίας, βασανίζουσιν ἀντὶ νὰ εὐχαριστῶσιν. Οὕτω καὶ ἡ διασκεδάσις, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἐργασία, ὑπάγεται εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα, προκαλεῖ ἐπίσης ἀηδίαν. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διασκεδάσῃ, ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ. Κατὰ νόμον φυσικὸν ὁ κόπος συνδέεται μετὰ τῆς ἡδονῆς δι' ἀλύσεως ἀρρήκτου· εἰσὶν ἀχώριστα.

Ἄλλὰ πῶς νὰ ἐργάζεται τις κατὰ τὰς διακοπάς καὶ νὰ ἐργάζεται οὕτως, ὥστε ὄχι μόνον τὴν ἐργασίαν νὰ διαδέχεται διασκεδάσις, ἀλλὰ

καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία νὰ καθίσταται διασκεδάσις; Τὸ μυστικὸν αὐτὸ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω.

Ἐν πρώτοις σᾶς ἀφίνω πλήρη ἐλευθερίαν παιγνιδίων καὶ περιπάτου· τρέχετε, παίζετε, πηδάτε· ὅλα ταῦτα ὠφελοῦσιν εἰς τὴν υἰγιαίναν καὶ αἱ διακοπαὶ ἐγένοντο διὰ νὰ ἀνακτᾶται ὁ ἀπολεσθεὶς χρόνος. Ἄλλὰ δὲν ἐμπορεῖτε νὰ χορηγήσῃτε δώδεκα κατὰ συνέθειαν ὥρας καθ' ἡμέραν. Μένουσι λοιπὸν πολλαὶ στιγμαὶ καθ' ἡμέραν, τὰς ὁποίας πρέπει ἀλλέως νὰ χρησιμοποιήσῃτε· καὶ περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν στιγμῶν τούτων θὰ σᾶς κάμω λόγον.

Ἐπεθύμουν μόνον σᾶς νὰ ἐμνησθᾶτε τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν πατρίδα μας πολὺ ὀλίγον εἶναι γνωστά· ἐν μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι σχεδὸν εἶναι ἀγνωστον. Τὰ τρία ταῦτα πράγματα εἶναι ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ καὶ ἡ ὁμιλία.

Ἄλλὰ, κύριε, θὰ μὲ εἴπητε, γνωρίζομεν ἀνάγνωσιν.—Ἐνοῶ καὶ ἐγὼ ὅτι ὅταν σᾶς δώσωσιν εἰς χεῖρας ἐν βιβλίον θὰ τὸ ἀναγνώσῃτε, χωρὶς νὰ συλλαβίζητε. Ἄλλ' ἀνάγνωσιν καλῶ τὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβῃτε, ν' ἀφιερώνετε μίαν τοῦλάχιστον ὥραν καθ' ἐκάστην εἰς ἀνάγνωσιν ὠφελίμων συγγραμμάτων.

Πόσοι ἄνθρωποι γνωρίζουσι ν' ἀναγινώσκωσιν; Ἄγνοῦ ἀλλὰ παρετήρησά, ὅτι ὁσάκις ταξειδεύω διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μετ' ἄλλους, πάντες ἐν τῇ ἀμάξῃ κρατοῦμεν μίαν ἐφημερίδα ἀνὰ χεῖρας ἅμα ἐκκινῇ ἡ ἀμαξοστοιχία· μόλις ὅμως ὀλίγον προχωρήσῃ, καὶ ὕπνος βαρὺς καταλαμβάνει δύο ἢ τρεῖς, οὓς δὲν βραδύνουσι καὶ οἱ λοιποὶ συνοδοιπόροι των νὰ μιμηθῶσιν.

Εἶναι τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἐφημερίδος ἢ τῆς ἀναγνώσεως; Ἄγνοῦ· προφανῶς ὅμως ὅταν ὁ ἀναγινώσκων ἔχῃ διάθεσιν δὲν ἀποκοιμᾶται.

Ἴνα δέ τις ἀποκτήσῃ τὴν διάθεσιν ταύτην, πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας. Πρέπει νὰ τὸ λάβῃ συνήθειαν. Πρέπει καθ' ἐκάστην νὰ διατρέφῃ τὸ πνεῦμά του, ὡς διατρέφει τὸ σῶμά του. Καὶ πρέπει νὰ χορηγῇ εἰς αὐτὴν ἐκλεκτὴν τροφήν.

Χάρις τῷ Θεῷ, δὲν λείπουσι τὰ καλὰ βιβλία: Ἐκλέξατε ὅσα σᾶς ἀρέσκουσι. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος κατεγίνατε εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ βαρεῖας μελέτας· ἐπωφελήθητε τῶν διακοπῶν διὰ ν' ἀναγνώσῃτε ὀλίγα τερπνὰ φιλολογικὰ συγγράμματα· τοῦτο θὰ ἐνισχύσῃ τὸ πνεῦμά σας καὶ πολὺ θὰ σᾶς ὠφελήσῃ.

Ἠκούσατε πολλάκις νὰ γίνηται λόγος περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, οὓς δὲν ἐλάττωσιν καὶ οὐδὲν νὰ σπουδάσῃτε· γνωρίζσατε αὐτοὺς· ἀναγνώσατε εἰς ἐκλεκτὰς μεταφράσεις τινὰ τῶν ἀριστουργημάτων, ἅτινα κατέλιπεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης· θὰ εὐχαριστήθητε πλείοτερον παρ' ὅσον στοχάζεσθε· θὰ ἐκπλαγῆτε, παραδείγματος χάριν, βλέποντες ὅτι τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου ἐν μετα-

φράσει εἶναι ὅσον καὶ ὁ *Τηλέμαχος* εὐνόητα καὶ πολλῶ τούτου τερπνότερα. Ἐὰν ὁ γηραιὸς Ὀμπρος σὰς φοβίξῃ, λάβετε τὸν *Ῥοβινσῶνα*, ὅστις εἶναι ἐξαιρετικὸν ἠθικὸν βιβλίον. Ἐὰν ἀρέσκεσθε εἰς ποικιλώτερα ἀναγνώσματα, λάβετε ἐν περιοδικὸν σύγγραμμα· ἐν αὐτοῖς δύνασθε πολλάκις νὰ εὐρητὴ ἱκανὰ περίεργα, χρήσιμα καὶ ἐνδιαφέροντα ὑμᾶς.

Ἀναγινώσκετε λοιπὸν, ἀναγινώσκετε καλὰ βιβλία, μίαν ὥραν τὴν πρωτάν, καὶ, προσθέτω, ἐὰν ἦσθε φρόνιμοι, καὶ μίαν ἀκόμη ὥραν τὴν ἐσπέραν. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον μέρος τῆς διδασχῆς μου.

Τὸ δεῦτερον εἶναι νὰ μάθητε νὰ γράφητε· καὶ τοῦτο λέγων ἀποδίδω διττὴν σημασίαν εἰς τὴν λέξιν. Ἐννοῶ δηλαδὴ νὰ μάθητε νὰ χαράσσητε καλῶς τὰ γράμματα καὶ νὰ ἐκτίθεσθε τὰς ἰδέας σας ἐπὶ τοῦ χαρτοῦ.

Πολλάκις βλέπομεν τετράδια τόσον κακογραφημένα καὶ *μουτζουρωμένα*, ὥστε νομίζει τις ὅτι κάμμία γάττα ἐμελάνωσε τοὺς πόδας τῆς καὶ ἔτρεξεν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτίον. Δὲν εἶναι ὡσαύτως καλὴ γραφὴ καὶ ἡ γραφομένη κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀρλεκίνου τῆς κωμωδίας. Ὅταν ὁ Ἀρλεκίνος, καθὼς λέγουσιν, ἔγραφεν ἐπιστολὴν τινα, δὲν ἔβλεπεν οὔτε τόνους, οὔτε τελείας, οὔτε κόμματα· ἀλλ' ὡς τίμιος ἄνθρωπος προσέθετεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἱκανὴν ποσότητα καὶ τόνων καὶ στιγμῶν καὶ ὑποστιγμῶν, παρακαλῶν τὸν ἀνταποκριτὴν του νὰ τὰ θέσῃ ὅπου χρειάζονται. Πολλοὶ καὶ σήμερον ἀκόμη γράφουσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀρλεκίνου, ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν ὡς αὐτὸς τὴν εὐσυνειδησίαν νὰ προσθέτωσιν εἰς τὸ τέλος τὰ κόμματα καὶ τὰς τελείας.

Δὲν εἶναι ἴδιον κακῆς συμπεριφορᾶς νὰ στέλλῃς πρὸς οἰονδήποτε ἐπιστολὴν δυσανάγνωστον; Πῶς! ὅταν παρίστασθε ἐνώπιον τῶν γονέων σας καὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὑπολήπτεσθε προσπαθῆτε νὰ τηρῆτε εὐπρεπῆ στάσιν, ὅταν δὲ παρίστασθε πρὸ αὐτῶν δι' ἐπιστολῆς, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἀντιπρόσωπός σας καθὸ ἐκφράζουσα τὰς ἰδέας καὶ τοὺς στοχασμούς σας, νομίζετε ὅτι σὰς εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ δεικνύητε τὴν μεγαλειτέραν ἀκαταστασίαν καὶ ἀμέλειαν; Τοῦτο δεικνύει, ἐκπαναλαμβάνω, ἔλλειψιν καλῆς ἀνατροφῆς. Συχνάκις λαμβάνω γράμματα ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, σὰς θεβαιῶ δὲ ὅτι ἐκεῖ οὐδεὶς ἔχει κακὸν γραφικὸν χαρακτῆρα.

Ἄς ὁμιλήσωμεν ἤδη περὶ τῆς ὠφελείας τῆς γραφῆς πρὸς ἔκθεσιν τῶν πράξεων καὶ τῶν στοχασμῶν μας.

Οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Ἀμερικανοὶ, οἱ Γερμανοὶ καὶ πολλοὶ Ἑλβετοὶ γράφουσι τακτικῶς ἐκάστην ἑσπέραν ἐπὶ μικροῦ τετραδίου τί τοῖς συνέβη κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας· ἐν πολλαῖς δὲ οἰκογενείαις διατηροῦνται τοιαῦτα ἡμερολόγια παμπάλαια. Ἄριστον τοῦτο· καὶ οὐχὶ μόνον πρέπει νὰ

γράφητε τί ἐπράξατε, ἀλλὰ καὶ νὰ συνοφίξητε ὅτι ἀνεγνώσατε· διότι ἄλλως τὰ ἀναγνώσματα δὲν ἐντυποῦνται εἰς τὴν διανοίαν σας. Ἐκτὸς ὅμως τούτου διὰ τῆς τοιαύτης ἐργασίας θὰ κατορθώσητε νὰ ἐννοῆτε εὐκολώτερον τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐμβάθύνητε εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Πολλάκις ὑπολανθάνει εἰς φράσεις τινὰς λεπτήτις εἰρωνεία, ἄλλοτε πάλιν αἰεῖκόνες καὶ αἰ μεταφοραὶ ἀπαιτοῦσι σκέψιν καὶ γνώσεις τινὰς πρὸς ἐντελῆ αὐτῶν κατανόησιν. Τοῦτο θὰ συντελέσῃ καὶ εἰς μόρφωσιν τῆς κρίσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρός σας· ἐξήρηται δὲ ἡ τοιαύτη μόρφωσις ἐξ ὑμῶν καὶ μόνον· ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ σὰς εἴπῃ πολλά χρήσιμα, νὰ σὰς μεταδώσῃ διαφόρους γνώσεις, νὰ σὰς διδάξῃ ἐνὶ λόγῳ· μόνον ὅμως σεῖς δύνασθε νὰ μάθητε, ἦτοι νὰ χωνεύσητε τὰ διδασχθέντα καὶ νὰ τὰ ἀφομοιώσητε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς.

Ἐνωρὶς λοιπὸν πρέπει ν' ἀρχίσσητε νὰ σκέπτησθε. Ὁ ὀρθὸς λόγος κυριαρχεῖ τοῦ κόσμου· ἀλλ' ἐκ τίνος παράγεται ὁ ὀρθὸς λόγος; Ἐκ τῆς σκέψεως· ποῖον δὲ τὸ ἄριστον μέσον τοῦ σκέπτεσθαι; ἡ καθημερινὴ καταγραφή τῶν ἰδεῶν ἐκάστου.

Ἔχετε τρίτον ἀνάγκην νὰ μάθητε νὰ ὁμιλῆτε.

Ἴσως πολλαὶ μητέρες, ἀκούουσαι τοῦτο, ψιθυρίσωσιν· «Εἶναι περιττόν· ὁ υἱός μου τούναντίον ὁμιλεῖ πλείοτερον παρ' ὅσον πρέπει.» Ἡ ἀπάντησις εἶναι προχειροτάτη· ἡμεῖς οἱ γραμματικοὶ διακρίνομεν διάφορα τῆς ὁμιλίας εἶδη· ὅταν τις λαλῇ χωρὶς οὐδὲν νὰ λέγῃ, λέγομεν ὅτι φλυαρεῖ· εἶναι τοῦτο κοινότατον καὶ οὐδεμίαν κέκτηται ἀξίαν. Ἄλλ' ὅταν εὐστόχως τις ὁμιλῇ καὶ ὅπως εἴπῃ τι ἄξιον λόγου, θεωροῦμεν τοῦτο προτέρημα σπουδαῖον· διότι ἐξαιρέσει προσώπων τινῶν πεποροισμένων ἐκ φύσεως, σπάνιοι ἐν γένει εἰσιν οἱ εἰξεύροντες νὰ ὁμιλῶσι. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐδέησε νὰ παρέλθωσι πολλὰ ἔτη, ὅπως μάθω νὰ ὁμιλῶ ὡς ὅλος ὁ κόσμος. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπλούστατον πρᾶγμα, ἀλλ' εἰς τὴν δοκιμὴν καὶ αὐτοὶ οἱ πλέον παντὸς ἄλλου πεποιθότες εἰς ἑαυτοὺς, εὐρίσκονται πολὺ ἐστενοχωρημένοι.

Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σὰς ἀφηγηθῶ ἀνέκδοτόν τι, ἀρκούντως διδακτικόν.

Κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ δουκὸς τῆς Βουργονδίας, Λοδοβίκου ὁ ΙΔ' εὐπρεστήθη νὰ δεχθῇ τὰ συγχαρητήρια καὶ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐν Βερσαλλίαις ἐκκλησιῶν. Οἱ ταλαίπωροι ἐπίτροποι, οἵτινες οὐδέποτε παρευρέθησαν εἰς ὁμοίαν ταλετήν, περιέστησαν εἰς δεινὴν ἀμνηγίαν, διότι δὲν εἴξευρον νὰ ὁμιλῶσιν. Ἐν τούτοις εὐρέθη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τις πνευματώδης. Εἰσήχθη καὶ οὗτος μετὰ τῶν συναδέλφων του, ἰδοὺ δὲ τί ἐφαντάσθη νὰ κάμῃ. Ἀμα ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὁ ἀρχιεπίτροπος ἔνευσεν εἰς τοὺς συναδέλφους του καὶ πάντες ἤρχισαν ἐν χορῶ νὰ ψάλλωσι τὸ *Ποῖλον χρόνιον ποιῆσαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν βασιλέα*. Οἱ παριστάμενοι ἔδακνον τὰ χεῖλη,

ὅπως διατηρήσωσι τὴν σοβαρότητά των, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἸΔ' Λοδοβίκος μὲ τὴν μακράν του φε-
νάκην ἐγέλασεν ὡς ἀπλοῦς θνητὸς κατὰ τὴν ἡ-
μέραν ἐκείνην, καθὼς βεβαίῳ ἡ ἱστορία.

Μετὰ πεντήκοντα ἔτη, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ
πρεσβυτέρου υἱοῦ Λοδοβίκου τοῦ ΙΕ', οἱ τότε ἐ-
πίτροποι, φλεγόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ συγ-
χαρῶσι τῷ βασιλεῖ, ἐγένοντο καὶ πάλιν δεκτοί.
Ἐτοποθέτησαν αὐτοὺς εἰς τὸ μέρος, ὅθεν ἐμελλε
νὰ διαβῆ ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ὅταν Λοδοβίκος ὁ ΙΕ'
ἐφάνη, ἕκαστος τῶν ἐπιτρόπων ἔθηκε τὴν χεῖρα
ἐπὶ τῆς καρδίας, ἤνοιξε τὸ στόμα, ἀλλ' οὐδὲ λέ-
ξιν ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ. Ὁ βασιλεὺς ἀφ' ἑτέρου, ὅ-
στις ἦτο πολὺ νέος, καὶ δὲν εἴξευρε καὶ αὐτὸς
νὰ ὁμιλῇ, ἐστάθη, τοὺς ἐκύτταξε καὶ διέβη χω-
ρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε.

Χρησιμώτατον λοιπὸν εἶναι νὰ μάθητε νὰ ὁ-
μιλήτε. Ἀλλὰ πῶς θὰ διδαχθῆτε τὴν τερπνὴν
ταύτην τέχνην; Ἡ συνταγὴ μου εἶναι ἡ ἀκό-
λουθος: Αἱ μητέρες καὶ οἱ πατέρες ἀκόμη, οἵτι-
νες μένουσι τὴν ἐσπέραν οἴκαδε, μεγάλως θὰ
ὠφελήσωσι τὰ τέκνα των, ὑποχρεοῦντες αὐτὰ ν' ἀ-
ναγινώσκωσι μεγαλοφῶνως. Τοῦτο ἐκχυμνάζει
αὐτὰ καὶ τὰ προπαρασκευάζει εἰς τὸ νὰ ἔχωσι
πεποιθήσιν εἰς ἑαυτά. Δίδετε εἰς τὰ παιδιά ν' ἀ-
ναγινώσκωσιν ἐκλεκτὰ τινα δράματα καὶ κωμω-
δίας· ἀφίνετε αὐτὰ δι' ἕκαστον πρόσωπον νὰ με-
ταχειρίζωνται τὸν προσήκοντα τόνον, καὶ θὰ ἴ-
δητε ὅτι θὰ θέλωσιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ
ἂν δὲν ἀπατώμαι καὶ σεῖς αὐτοὶ ἔτι θὰ εὐρίσκητε
εἰς τοῦτο εὐχαρίστησιν τινα.

Μετὰ τοῦτο, ἄλλην τινὰ ἡμέραν προσκαλέσατε
τὸ τέκνον σας νὰ σᾶς διηγηθῆ τί εἶδεν, ἢ τί ἀνέ-
γων. Ἀπόψε μάλιστα ἂν θέλετε ἐρωτήσατε τὰ
τέκνα σας περὶ τίνος ὁμιλήσα σήμεραν. Πιθανώ-
τατον εἶναι ὅτι θὰ εὐρεθῶσι πολλὰ τὰ ὁποῖα οὐ-
δὲν ἄλλο θὰ δυνηθῶσι νὰ σᾶς ἀπαντήσωσιν ἢ
τοῦτο·—Μὰς εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ μάθωμεν ν' ἀ-
ναγινώσκωμεν, νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὁμιλοῦμεν.
Ἐπιμείνατε ὅμως, προσπαθήσατε νὰ προσθέσωσι
πλειοτέρας λεπτομερείας· οὕτως ἀναγκάζετε αὐτὰ
νὰ σκεφθῶσι τὸ πνεῦμα ἄρχεται ἐνεργοῦν, ἅμα
δὲ παραχθῆ ἡ ἰδέα, ὁ λόγος ἄρχεται ἀμέσως· ὅ-
ταν εἴξεύρωσι καλῶς τί θὰ εἴπωσιν, ἀδιάφορον
πῶς θὰ τὸ εἴπωσι. Μικρὸν κατὰ μικρὸν θὰ συ-
νειθίσωσι καὶ θὰ μάθωσι νὰ ὁμιλῶσιν, ὅπερ δὲν
εἶναι ἀσήμαντον κέρδος.

Αὗται ἦσαν αἱ κυριώτεραι παραινέσεις μου.
Κατὰ τὰς διακοπὰς μάθετε ν' ἀναγινώσκητε, νὰ
γράφητε, νὰ ὁμιλήτε.

Ἐχω ἀκόμη καὶ μερικὰς ἄλλας παρατηρήσεις
νὰ προσθέσω.

Κατὰ τὰς διακοπὰς ἀπὸ ὑμᾶς ἐξήρηται ἡ
ἐκλογή τῶν διασκεδάσεών σας· ἐκλέξατε λοιπὸν
τὰς ὠφελίμους διασκεδάσεις. Ἐὰν ὑπάγετε εἰς
τὴν πανηγύριν δύνασθε βεβαίως νὰ παίξητε καὶ
σεῖς φλογέραν, ἢ νὰ κρούσατε τύμπανα, ὡς συ-

νειθίζουσι νὰ κάμνουν τόσα ἄλλα παιδιά. Εἶναι
διασκεδάσις ἐπιτετραμμένη, ἐν μόνον ἔχουσα τὸ
κακὸν, ὅτι κουράζει φοβερὰ ὄλους ὅσοι σᾶς ἀκού-
ουν. Ἀλλὰ τί θὰ σᾶς ἐναπολειφθῆ; μηδὲν, ἐκτὸς
τῆς ἀναμνήσεως ὅτι ἐνωχλήσατε ὑπερμέτρως ὄ-
λους ὅσοι ἦσαν πλησίον σας. Ἀναντιρρήτως ὑ-
πάρχουσιν ἄλλαι διασκεδάσεις, ἐγκαταλείπουσαι
ἴχνη μᾶλλον εὐάρεστα. Ἡ ἰχνογραφία, παραδείγ-
ματος χάριν, ἥτις θέλωσιν τὸν εἰς αὐτὴν κατα-
γινόμενον, οὐδένα ἐνωχλεῖ.

Σᾶς ἀρέσκει ἡ ἰχνογραφία; Ἐπωφελήθητε τῶν
διακοπῶν, ὅπως ἐπιδοθῆτε εἰς αὐτὴν, ἀκολου-
θοῦντες πάντοτε τὴν ἰδικὴν σας κλίσιν καὶ κα-
λαισθησίαν. Ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ ἰχνογραφεῖτε
ἐπὶ τῇ θάσει προτύπου, καὶ ἐσχεδιάζατε κυρίως
βιομηχανικὰ ἀντικείμενα· κατὰ τὰς διακοπὰς μὴ
περιορισθῆτε εἰς τοῦτο. Προσπαθήσατε νὰ ἐννοή-
σιτε τί ἐστὶν ἰχνογραφία. Ἡ ἰχνογραφία εἶναι
γλῶσσα, ὁμιλοῦσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπεὶ δὲ
οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάλουν παράθυρα
τῆς ψυχῆς, ἡ ἰχνογραφία εἶναι ἡ παγκόσμιος
γλῶσσα. Ἐρχόμενος ἐνταῦθα εἶδον στρατιώτας
τινάς ἀλγερίνους, οἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα
δὲν ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσάν μας. Ἐὰν ζωγραφίσητε
τὸν στρατῶνά των, ἀναμφιβόλως θὰ τὸν ἀναγνω-
ρίσωσι, καίπερ ἴσως ἀγνοοῦντες τί σημαίνει ἡ
λέξις στρατῶν. Ἡ ζωγραφικὴ λοιπὸν εἶναι γλῶσσα
πλουσιωτάτη καὶ κοινὴ εἰς πάντας.

Ὅταν σᾶς δίδωσι πρότυπόν τι, προσπαθεῖτε νὰ
τὸ ἀντιγράψητε πιστῶς· ἀλλὰ τὸ πρότυπον εἶ-
ναι καὶ τοῦτο ἰχνογράφημα, δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ
πρᾶγμα, ἀλλὰ μετάφρασις οὕτως εἶπεν αὐτοῦ.
Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς ἔβλεπον ἰχνογραφοῦντας οὐχί
κατὰ πρότυπον, ἀλλ' ἐκ φύσεως τὰ ἀντικείμενα.
Δοκιμάσατε νὰ ζωγραφίσητε μίαν χρυσαλίδα, ἐν
πτηνόν· προσπαθήσατε νὰ κατανοήσητε τὰ ἀπο-
τελέσματα τῆς φωτοσκιάσεως, ἢ ν' ἀνεύρητε τὸν
λόγον, δι' ὃν τὰ δένδρα τῆς δενδροστοιχίας φαί-
νονται ἐνούμενα εἰς τι σημεῖον ἀντιγράφετε, με-
ταφράζετε τὴν φύσιν· ἐκ ταύτης θὰ μάθητε τὸ
μυστήριον τῆς τέχνης. Εἰς τὸ ἐξῆ; δὲ, δσάκις σᾶς
ἐπιδεικνύεται εἰκὼν τις, δὲν θὰ βλέπετε ἐν αὐτῇ
εἰκόνα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον.

Ἐλθωμεν εἰς ἄλλας διασκεδάσεις. Ἀγαπᾶτε
τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη; Ὑπάρ-
χουσιν ἐνταῦθα πολλοὶ κῆποι, τοὺς ὁποίους δύ-
νασθε νὰ ἐπισκέπησθε. Προσπαθήσατε ν' ἀπο-
κτήσητε ἐν ἐπίτομον καὶ ἀπλοῦν ἐγχειρίδιον βο-
τανικῆς· μελετᾶτε δ' αὐτὸ ἐν ᾧ θὰ ἔχητε πρὸ
ὀφθαλμῶν τὰ φυτὰ. Ἐρευνᾶτε πόθεν ἕκαστον
τῶν φυτῶν, ἅτινα βλέπετε, προέρχεται καὶ εἰς
τί χρησιμεύει. Δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῆ πό-
σα τῇ βοήθειᾳ ἑαυτοῦ μόνον δύναται νὰ μάθῃ!
Ἐν ὀπωροπωλεῖον οὐδὲν λαλεῖ εἰς τὸν ἀδιαφόρως
πρὸ αὐτοῦ διερχόμενον· ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε δύ-
ναμαι νὰ ἴδω πάσας ἐκεῖνας τὰς ὁπώρας, τὰς συγ-
κομισθείσας ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, χωρὶς

ἀναλογισθῶ μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ κεράσια, τὰ δαμάσκηνα, τὰ βερικοκκα ἐκομίσθησαν ἐξ Ἀσίας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· πατὴρ τοῦ ροδακίνου εἶναι ἡ Περσία, τοῦ σύκου καὶ τῆς σταφυλῆς ἡ Ἰταλία, τῶν πορτοκαλίων αἱ Ἰνδίαι. Πολὺ δὲ φοβόμην μὴ πῶς ἀνθελήσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν τί ἀρχικῶς παρήγεν ὁ τόπος μας, εὖρωμεν μόνον δρυὸς καὶ βαλάνους, τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν ἀνθρώπων τροφήν!

Τὰ φυτὰ ἔχουσιν ἰδίαν ζωὴν· μελετήσατέ τιν. Ἐξετάσατε πῶς ἀναπτύσσονται, πῶς παράγουσιν ἄνθη καὶ ἐξ ἁνθέων καρπούς. Ὅταν μόνον σας ἴδῃτε πάντα ταῦτα, θὰ γίνητε κάτοχοι τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἄν παρακολουθήσῃ τις τὴν καλλιέργειαν τῶν φασολίων, διδάσκειται πλείονα περὶ τῶν κοτυληδόνων φυτῶν, παρὰ ἂν ἐμελέτα εἰς βιβλίον τὴν περὶ τούτων θεωρίαν.

Υπάρχει καὶ ἕτερον μέσον διασκεδάσεως, ὑπερῖδιάζοντος σᾶς συνιστῶ.

Ὅλοι σχεδὸν ὑμεῖς ἔχετε γονεῖς, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς ἓν ἔργον. Ἄριστον ἀληθῶς πρᾶγμα εἶναι νὰ προσπαθήσῃτε κατὰ τὰς διακοπὰς νὰ διδαχθῆτε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς σας καὶ νὰ σπουδάσῃτε πῶς ἐργάζονται οἱ ἄνθρωποι. Ἄν ὁ πατὴρ σας ἦναι ἔμπορος, παρατηρήσατε πῶς γίνονται αἱ ἀγοραὶ, αἱ πωλήσεις, πῶς κερδίζονται ἂν χρήματα, καὶ τί κόπος χρειάζεται πρὸς τοῦτο. Ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ σας ἀσχολῆται εἰς βιομηχανικόν τι ἔργον, εἶναι ἀκόμη καλλίτερον ἂν κατορθώσῃτε νὰ ποιήσῃτε χρῆσιν τῶν ἐργαλείων τοῦ εἶναι πολὺ σπουδαῖον ἂν μάθῃτε νὰ μεταχειρίζεσθε τὴν ῥίνην ἢ τὴν ρυκάνην, διότι οὐχὶ σπανίως τοιαῦτα γνῶσεις ἐξασφαλίζουσι τὸν βίον σας καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν σας. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ρουσσῶ, συνηθέστατον κατέστη νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία τέχνην τινά. Ὑπῆρχον πολλοὶ πλουσιώτατοι καὶ ἐπισημοτάτην κατέχοντες κοινωνικὴν θέσιν, ἐμαθόντες τὴν τορνευτικὴν, τὴν λεπτουργίαν κλπ. Ἄρχομαι μόνον νὰ σᾶς ἀναφέρω τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως Λοδοβίκου τοῦ ΙΓ', ὅστις ἦτο ἐπιτηδεύτατος κλειθροποιός.

Ὅταν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἐπῆλθεν ἡ μετανάστευσις, πολλοὶ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι ἔ' ἀπέθνησκον τῆς πείνης ἐν τῇ ξενιτείᾳ, ἂν δὲν ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς τέχνης των. Μέλος δὲ τι μιᾶς τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας ἀνέκτησεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν περιουσίαν του, διότι ἦτο ἄριστος βιβλιοδέτης.

— Δὲν θὰ ἐξορισθῶμεν ἡμεῖς ποτὲ, θὰ μὲ εἴπητε. — Φεῦ! αὐτὸ δὲν δύνασθε νὰ τὸ εἰξεύρητε. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ὅσοι εἴσθε προωρισμένοι διὰ τὴν βιομηχανίαν, σπουδάσατε χημείαν, φυσικὴν, μηχανικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ οὐδέ-

ποτε θὰ χάσητε. Καὶ ἐὰν ἐπιβλέπητε ἐργάτας, πρὸ παντὸς ἄλλου δεῖξατε εἰς αὐτούς, ἂν θέλητε νὰ σᾶς σέβωνται, ὅτι γνωρίζετε νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἐργαλεῖα καὶ δὲν ἀγνοεῖτε τὴν τέχνην των.

Θ' ἀποκαταστήτε σοφοὶ φυσιοδίφαι, διακεκριμένοι χημικοὶ; Ἡ ἐπιδεξιότης τῶν χειρῶν, ὅταν ἦναι γυμνασμένοι εἰς ἐργασίαν, θὰ σᾶς ὠφελήσῃ ὑπερμέτρως. Ἐὰν σᾶς ἐπέλθῃ νέα τις ἰδέα, εἴτε συλλογισθῆτε συνδυασμὸν τινα, εἴτε κάμετε νέαν τινὰ ἐφεύρεσιν, πῶς θὰ τὰ πραγματοποιήσῃτε; πόσον θὰ συντελέσῃ ἂν ἦσθε οὐ μόνον καλὸς ἰχνογράφος, ἀλλὰ καὶ ἐπιδέξιος ἐργάτης! Πόσαι ἐφευρέσεις δὲν ἀπέτυχον διότι ὁ ἐφευρέτης δὲν κατώρθωσε νὰ ἐνσαρκωθῇ ἐμπράκτως ἡ ἰδέα του, ἀτελῶς κατασκευαζομένων τῶν μηχανημάτων ὑπὸ ἐργατῶν μὴ ἐνοούντων αὐτήν! Πόσαι πάλιν ἀνακαλύψεις ὀφείλονται εἰς τὴν χειρωνακτικὴν ἐπιδεξιότητα ἐπιστημόνων. Ὁ πρὸ τινος ἀποθανόντος σοφὸς Φουκῶ, ὅστις τοσοῦτον λαμπρῶς ἀπέδειξε τὴν θεωρίαν τῆς κινήσεως τῆς γῆς διὰ τῶν ταλαντεύσεων τοῦ ἐκκενροῦς, κατεσκεύαζε μόνος πάντα τὰ ἐργαλεῖά του· τοσοῦτω δ' ἦσαν ταῦτα τέλεια, ὥστε πολλοὶ ὑπεστήριζον ὅτι τὰ ἐξοχα πορίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν τελειότητα ταύτην τῆς κατασκευῆς.

Εἶναι λοιπὸν καὶ τοῦτο μέσον εὐχάριστον τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ χρόνου κατὰ τὰς διακοπὰς.

Ἄλλ' ἅπασαι αἱ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε σᾶς ἀπήθυνα, εἰσι προσωπικαὶ καὶ ἀφορῶσιν εἰς ὑμᾶς μόνον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη διὰ νὰ ζῆ ἀπομεμονωμένος, ὡς ὁ Ῥοβινσὼν Κροῦσος· εἶναι ἀναγκαιῶς ὄν κοινωνικόν, ἡ πρώτη δὲ κοινωνία εἶναι ἡ οἰκογένεια. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζῆ διὰ τὴν οἰκογενειάν του. Θὰ ἐκπλαγῆτε ἴσως ἐὰν σᾶς εἴπω, ὅτι οὐδεὶς θὰ ἦτο εὐτυχῆς ἐὰν δὲν εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ καθήκοντα· οὐδὲν ὅμως ἀληθέστερον τούτου. Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τινα ἀπαράβατον θεῖον κανόνα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζῆ εὐτυχῆς, ὅταν ἦναι μόνος· ἡ εὐδαιμονία του ἐξήρηται ἐκ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἄλλων. Δύνασθε νὰ καταστήσῃτε εὐδαίμονα τὸν πατέρα σας, τὴν μητέρα σας, ἀλλ' ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ μόνους, εἶναι ἀδύνατον. Ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἵνα τὰ ἠθικὰ ἀγαθὰ, ὅπως καὶ τὰ ὑλικά, ἀνταλλάσσωνται.

Ἡ ἡδονὴ προϋποτίθηται πόνον, καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐκπληρώσιν καθήκοντος· πρέπει νὰ ἐπωφεληθῆτε τῶν δύο τούτων ἀληθειῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν.

Παραδείγματος χάριν, ἔχετε ἴσως ἀδελφὴν· δὲν εἰξεύρω τί συμβαίνει σήμερον μεταξύ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, ἀλλ' εἰς τὸν καιρόν μου, ὅτε δὲν ἀνατρεφόμεθα τόσω καλῶς ὅσω σήμερον, πολλάκις ὁ ἀδελφὸς ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν τῆς αἰθούσης καὶ ἀνεγίνωσκε βιβλίον τι· ἤρχετο ἡ ἀδελφὴ καὶ τὸν ἤρώτα· «Ἀδελφέ μου, τί δια-

εάζεις αὐτοῦ; — Ἄφησέ με ἤσυχον, μή με σκοτίζης. » Ἡ ἀδελφή ἀπῆρχετο δυσαρεστημένη, καὶ ὁ ἀδελφὸς δὲν ἔμνευε καὶ αὐτὸς εὐχαριστημένος.

Ἄλλὰ τί θὰ συνέβαινε, ἂν τὰ πράγματα ἐγίνοντο ἀντιθέτως; ἂν ὁ ἀδελφὸς ἔλεγεν: — Ἡ ἀδελφή μου δὲν εἰξέυρει ν' ἀναγινώσκη, θὰ τὴν διδάξω; δὲν εἰξέυρει ν' ἀναγινώσκη μεγαλοφώνως μὲ τόνον, θ' ἀναγινώσκωμεν μαζί; ἡ ἀδελφή μου δὲν εἰξέυρει νὰ ἰχνογραφή, θὰ τὴν διδάξω ἰχνογραφίαν; θὰ συνέβαινον δύο τινά; ὅτι καὶ ὁ ἀδελφὸς πολλὰ θὰ ἐδιδάσκετο, διότι δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσα μαθητὰν ὁ διδάσκων τοὺς ἄλλους; ἐπὶ τῆς ἀρχῆς μάλιστα ταύτης στηρίζεται ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος. Ἄλλ' ἐπὶ πλεόν θὰ ἦτο περιχαρὴς διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀδελφῆς του καὶ εὐχαριστημένος ἐξ ἑαυτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ὁ πρῶτος ὅρος εὐδαίμονος βίου ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ.

Πολλάκις τὰ παιδιὰ εἶναι περιποιητικώτατα πρὸς τὴν μητέρα των, τὴν ἀσπάζονται τρυφερώτατα εἶδον τοῦτο συχνὰ, ἀλλ' εἶπον: — Ἐκαστος μῦθος ἔχει καὶ τὸ ἐπιμυθίον του· τὸ παιδίον τὸ ἀσπαζόμενον τόσον τρυφερῶς τὴν μητέρα του, καὶ ἔχει νὰ τὴν ζητήσῃ. Καὶ τί συνήθως ζητοῦσι τὰ παιδιὰ παρὰ τῆς μητρός των; Πάντοτε σχεδὸν τίποτε ἀνόητον πρᾶγμα· γνωρίζουσιν ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι αὐστηρὸς καὶ θ' ἀπεποιεῖ· ὁ ἀλλ' ἡ μήτηρ εἶναι τόσον ἀγαθὴ καὶ τὴν πείθουσι πολλάκις νὰ ἐνδίδῃ εἰς ἀδυναμίας, αἵτινες ἐνίοτε εἰσὶ καθεαυτὸ ἐλαττώματα.

Καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἤθελον νὰ συμβαίη τὸ ἀντίθετον, διότι εἶναι μὲν εὐάρεστον νὰ βλέπῃ τις μίαν μητέρα ἐπιδαψιλεύουσαν περιποιήσεις εἰς τὸ τέκνον τῆς, νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι τι ἄλλο ἔτι συγκινητικώτερον· τὸ νὰ βλέπῃ υἴον φροντίζοντα περὶ τῆς μητρός του, καὶ τοῦτο οὐχὶ τυχαίως καὶ ὅπως ἀπολαύσῃ τι, ἀλλ' ἀνά πᾶσαν στιγμὴν μετὰ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς στοργῆς ἐκείνης, ἅτινα ἐκδηλοῦνται εἰς τοιαύτας φροντίδας καὶ περιποιήσεις.

Ὁ πατὴρ ἀφ' ἑτέρου ὑποφέρει καὶ βασανίζεται διὰ τὴν οἰκογένειάν του· ἐργάζεται ἐκτὸς τοῦ οἴκου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν· τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέφει κεκμηκῶς, εἰξέυρει ὅτι διὰ τῶν κόπων του συντηρεῖ ὅλην τὴν οἰκογένειαν, νομίζει ὅτι ἀγαπάται, καὶ ἀρκεῖται εἰς τοῦτο.

Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ φαίνεται ἀρκετὸν εἰς ἀγαθὸν υἴον. Πρέπει ὅχι μόνον νὰ τρέφῃ σέβας πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ καθίσταται τρόπον τινὰ ἐμπειστευμένος φίλος του. Ὁ πατὴρ σας ὑπερτερεῖ ὑμᾶς μεγάλως κατὰ τοῦτο· εἶδε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ βίου του πλῆθος πραγμάτων, τὰ ὁποῖα σεῖς ἀγνοεῖτε· δύναται νὰ σᾶς διδάξῃ ὅτι δὲν διδάσκειται εἰς τὰ σχολεῖα καὶ νὰ σᾶς δείξῃ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν. Κατὰ τὰς διακοπὰς λοιπὸν συνδιαλέγεσθε πολὺ μετὰ τοῦ πατρός σας· εἶναι ὁ στενώτερος καὶ ἀσφαλέστερος φίλος σας· θὰ κά-

μητε ἀρίστην γρῆσιν τῶν διακοπῶν ἂν λάβητε τὴν πείραν αὐτοῦ ὁδηγὸν τῶν πράξεών σας.

Ἐὰν ἀκολουθήσετε τὰς προτροπὰς μου θὰ μάθητε συγχρόνως καὶ μίαν σπουδαιοτάτην ἀληθειαν, περὶ ἧς ἀκόμη δὲν σᾶς ἔκαμα λόγον· ὅτι ὀλόκληρος ὁ βίος εἶναι διηνεκῆς ἐργασία καὶ διηνεκῆς ἐκπαίδευσις. Ἴσως νομίζετε ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις σας εἶναι ἐντελής ὅταν ἀποπερατώσητε τὰς σπουδὰς σας. Οὐχί, τέκνα μου, ἡ ἐκπαίδευσις οὐδέποτε παύει. Ὅτι σήμερον κάμνετε ἡσυχῶς ἄνευ περισπασμοῦ τινός, ἄνευ μηδεμιᾶς φροντίδος, θὰ τὸ κάμνετε πάντοτε· πάντοτε θ' ἀναγινώσκητε, θὰ γράφητε, θὰ ὁμιλήτε, θὰ ἐργάζησθε· ἀργότερα ὅμως δὲν θὰ ἔχητε πλησίον σας πατέρα καὶ μητέρα ὅπως σᾶς συντρέχωσι καὶ σᾶς ἐνθαρρύνουσι, καὶ ἡ θέσις σας αὕτη θὰ ἦ ἐπαχθεστέρα.

Ἐπωφελήθητε λοιπὸν τῆς νεότητός σας, ἐπωφελήθητε τῶν διακοπῶν σας· ἐγκύψατε εἰς τὴν σπουδὴν νῦν ὅτε σᾶς εἶναι τοῦτο εὐκόλον, ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὰ πάντα προμειδιῶσιν ὑμῖν. Εἴθε τὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων σας καὶ αἱ νοηθεσῖαι τοῦ πατρός σας νὰ καταστήσωσιν ὁμαλήν καὶ εὐθεῖαν τὴν ὁδὸν τοῦ ὑμετέρου βίου.

N.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΓΚΟΜΕΤΡΟΥ ἢ ΨΥΧΟΜΕΤΡΟΥ ΤΟΥ Dr MOSSO

Ἐκ μεταφράσεως διασκευασθέν.

Ἐπάρχει μέσον δι' οὗ δυνάμεθα νὰ μετρώμεν τοὺς βαθμοὺς τῆς διανοητικῆς ἐργασίας, ἢ ἐργαλεῖον ὅπερ νὰ μᾶς δηλοῖ τὰς σκέψεις καὶ τὰ ὅνειρα τῆς ψυχῆς, ἢ μὲ ἄλλας λέξεις δυνάμεθα τρόπον τινὰ νὰ ἴδωμεν πῶς ἐργάζεται ὁ ἐγκέφαλος;

Τοιαύτη ἐρώτησις θέλει φανῆ βεβαίως ἀλλόκοτος· ἐν τούτοις τὸ ὄργανον τὸ ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Ταυρίῳ φυσιολόγου κυρίου Dr MOSSO εἶνε τοιοῦτον ψυχόμετρον.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ὄγκος μέρους τινος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος αὐξάνει διαστελλομένον τῶν αἵματοφόρων ἀγγείων καὶ πληρουμένων αἵματος, ἐλαττοῦται δὲ συστελλομένων καὶ ἀποθουμένου τοῦ αἵματος ἐξ αὐτῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐχρησίμωσεν εἰς τὸν κ. MOSSO ὡς ἀρχὴ πρὸς τὴν ἐφεύρεσιν καὶ κατασκευὴν τοῦ νέου φυσιολογικοῦ ὄργανου, ὅπερ ὠνομάσθη ὀγκόμετρον (volumètre) ἢ ψυχόμετρον.

Συνίσταται δὲ τοῦτο ἐξ ὑαλίνου ἢ μεταλλί-νου κενοῦ σωλῆνος, ὅστις στεγανῶς ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ἀγκῶνα καὶ εἶνε ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὥστε νὰ χωρῇ ἐν αὐτῷ εὐκόλως ὀλόκληρον τὸ ἀντιβράχιον μετὰ τῆς ἄκρας χειρός. Διὰ ἰδιαιτέρου πόρου δύναται νὰ πληρωθῇ ὕδατος· συνέχεται δὲ ἐξωτερικῶς μετ' ἄλλου μικροῦ ὑαλίνου σωλῆνος φέροντος ὡς τὰ θερμομέτρα βαθμολογημένην κλίμακα. Ὅταν τὸ ἐργαλεῖον ἦνε εἰς ἐνέργειαν,